



John Coleridge Patteson : de zendeling-bisschop van Melanesië

<https://hdl.handle.net/1874/234416>



UB-ZUID
PKE
183

Bibliothèque
FEDERL. ZENINGEN
OEGSTGEEST

E-10-101^a

mm 10799

JOHN COLERIDGE PATTESON, de zending-
bisschop van Melanesië.

Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSGE-
OEGSTGEEST

I
(Eerste voorlezing.)

Wat bewoog PAULUS, toen hij op den Areopagus het woord voerde tegen eenige epicureïsche en stoïsche wijsgeeren, hen toe te spreken in de bekende woorden: „Gij mannen van Athene! ik bemerk, dat gij alleszins gelijk als godsdienstiger zijt. Want de stad doorgaande en aanschouwende uwe heiligdommen, heb ik ook een altaar gevonden, op hetwelk een opschrift stond: „den onbekenden God””?

Was het om door eene gepaste inleiding zijne toehoorders van meet af aan te boeijen? Was het, om zich te accomoderen naar hunne begrippen? Meende hij het welligt niet, als hij die mannen „alleszins godsdienstiger” noemt? Zou hij werkelijk van hunne „heiligdommen” sprekende, deze in zijne ziel „verblijven des satans” genoemd hebben? Was het welligt vleijerij, die hem de woorden in den mond gaf, waarin voorkomt van een’ griekschen altaar, gewijd aan den onbekenden God?

Het komt mij voor, geachte Hoorders! dat de antwoorden op al deze vragen ontkennend moeten uitvallen, als men een’ juisten blik slaat op de gansch eigenaardige persoonlijkheid van den grooten heiden-apostel. Wie PAULUS als apostel, dat is met andere woorden als

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT



3425 0765

gezondene van zijnen Heer, als zendeling regt wil laten ervaren, moet toch vooral niet uit het oog verliezen, hoe hij de cosmopoliet was in den ruimsten zin des woords, en hoe hij daardoor juist oog had voor zeer veel, dat aan andere gezanten moest ontgaan.

Als ik bedenk, hoe PAULUS altijd bijzonder in het oog houdt het volkskarakter, de zeden en gewoonten van hen, dien hij het Evangelie mondeling of schriftelijk verkondigt, hoe hij den Grieken een Griek, den Joden een Jood wil zijn; als ik mij herinner, hoe hij niet alleen het geestelijk, maar ook het stoffelijk welzijn der gemeenten bevordert, en het daarom niet beneden zich acht, b.v. uitvoerig over collecten, reisgelegenheden, e.d.g. te schrijven; hoe hij op verschillende zoogenaamde kleinigheden acht geeft; hoe hij niet enkel als schriftgeleerde, maar ook als handwerksman eene waardige plaats vervult; hoe hij zich ook te midden van krijgslieden en zeelieden weet te doen eerbiedigen, omdat hij wel verre van als nutteloos en onbeholpen daar neer te zitten, verstandigen raad geeft, als ik mij zoo den ganschen PAULUS in zijne eenheid en veelzijdigheid voorstel, dan kom ik tot dit besluit: PAULUS had niet als onverschillig toeschouwer, Athene's straten doorwandeld, den Akropolis bestegen, de kunstwerken van Griekenland bezien; hij had hunne waarde leeren schatten, al was ook zijn geest ontstoken op het zien van zóó veel afgoderij; hij had achting gekregen voor een volk, dat zich, niettegenstaande zijne heidensche afdwalingen een schoon standpunt veroverd had; die Epicureërs en Stoïcynen waren voor hem, den grooten apostel van JEZUS CHRISTUS, geen ijdele klappers, en uit de volheid van zijnen rijken geest, kon, ja moest hij gewagen van het goede en voortreffelijke dat Athene opleverde in kunst, wetenschappen en wijsbegeerte; hij

stond op dien Areopagus niet als vreemdeling, niet als onverschillige.

Wie meent, dat PAULUS zich boven het dagelijksche, zelfs alledaagsche verheven achtte, begrijpt, naar mijne meening, dien verheven geest niet. Voor hem, die waarlijk groot is, is niets te gering. JEZUS achtte het niet beneden zich, ook nadat hij over de allergewichtigste onderwerpen gesproken had, zich met moeders en hare kinderen in te laten, hoewel zijne discipelen die wilden weeren. Men verlaagt zich niet door zich met het kleine en geringe te verledigen. Voor den grooten geest bestaan geen nietigheden; het karakter van den beuzelaar is, dat hij geheel in de kleinigheden opgaat, dat hij zelfs het belangrijkste tot beuzelingen verlaagt, terwijl de waarlijk groote man ook het kleinste en geringste verheft en veredelt.

Van slechts weinige mannen uit de oudheid zijn ons enkele bijzonderheden uit hunne jeugd bekend, en, voor zoo ver ik weet, zijn er geen onder, die ons een voldoend licht doen opgaan over hunne karaktervorming. Het zou ons wat waard zijn, als wij ons SAULUS van Tharsis in het ouderlijke huis konden voorstellen, als wij een' dieperen blik konden slaan in het dagelijksch leven der israëlitische of grieksche jeugd. Ik meen, dat ons oordeel over de daden op lateren leeftijd daardoor dikwijls en aanmerkelijk zou gewijzigd worden, maar zeker zouden wij er ons voordeel mede kunnen doen bij de opvoeding van onze kinderen.

Dan wat de oudheid ons onthield, dat levert ons de nieuwere geschiedenis, en dubbel voegt ons, gebruik te maken van onze meerdere kennis. Wij vinden tegenwoordig overvloedige gelegenheid om mannen uit verschil-

lende standen en van zeer verschillende levensrigting uit nagelaten geschriften, zelfs bij de eerste ontluiking van hunnen geest te leeren kennen, soms een' diepen blik te slaan in hun innig leven. Ik wil van eene mij aangeboden gelegenheid gebruik maken, en u in deze ure het beeld trachten te schetsen van den zendeling PATTESON in zijne eerste levensjaren, terwijl ik wensch, dat deze poging niet onvruchtbaar moge zijn voor onze beschouwing van de zending, als het gewigtig werk van onzen tijd ter uitbreiding van het koningrijk Gods.

De Heer zelf geve zijnen zegen op dezen arbeid! Hij overzie het vele gebrekkige, dat daaraan kleeft, en stelle u in staat een' voldoende oogst in te zamelen, al werd de akker ook niet zóó toebereid, als bekwamer hand en scherper oog, dit zouden vermogen!

JOHN COLERIDGE PATTESON, de vrome en geleerde zendeling-bisschop, die zijn leven liet voor de zaak des Heeren, werd op den 1^{sten} April 1827 geboren in eene der aanzienlijke wijken van Londen. Zijn voortreffelijke vader JOHN PATTESON werd drie jaren later, en dat op betrekkelijk jeugdigen leeftijd tot het hoogst eervolle ambt van regter aan eene der Londensche regtbanken geroepen, en bekleedde later eene der gewigtigste betrekkingen, als lid van den geheimen raad der engelsche kroon. Zijne moeder, FRANCES DUKE COLERIDGE, eene uitstekende vrouw behoorde insgelijks tot den zeer deftigen stand, en de beide families telden onder hare leden mannen, die in de kerk, bij de balie en in het leger eenen goeden naam verwierven. Zoo lang hunne ambtspligten de hoofden der gezinnen aan het drukke Londen gebonden hielden, woonde men in de stad; maar naauwelijks was de vacantielijd aangebroken, of men begaf zich naar zijn buiten-

verblijf, om dáár te rusten van den gewonen arbeid, en tevens te midden der schoone natuur ligchaam en geest door andere werkzaamheden voor het gewone beroepsleven te sterken. Zoo lang de spoorwegen nog niet aan ons maatschappelijk leven de bewegelijkheid, de gejaagdheid hadden gegeven, die meer en meer het verkeer wijzigen, vormden de verschillende regtersfamilies eenen eigenaardigen, ruimen kring. Het voegde den regter niet van de openbare reisgelegenheden gebruik te maken, maar daardoor vereenigde men zich ook te eer en te liever op reis, en betrok men buitenverblijven, waar men elkander gemakkelijk ontmoeten kon. Zóó vond men in Engeland de toestanden, die wij eenigszins kennen bij onze patricische families, en men moet al zeer weinig begrip hebben van de voorregten der hoogere beschaving en van het gezellig verkeer van mannen en vrouwen van geest en talent, als men met plebeïsche minachting op die toestanden neêr ziet.

Maar zou het werkelijk tot de eischen behooren van het burgerlijk leven, dat men dag aan dag zwoegt en slaaft, zijne uitspanning indien niet op concerten en in schouwburgen, dan in de kerk of op godsdienstige of letterkundige bijeenkomsten zoekt, welligt alleen met het uitzigt om in den ouden dag stil te gaan leven? Zal het stoomgesnor ons burgerlijk leven meer en meer doen voortzweepen en de zenuwachtige gejaagdheid tot eene hoogte moeten opvoeren, die tot vernietiging van het geslacht leidt, of brandstoffen doet opstapelen, die eenmaal met vulcanisch geweld zullen uitbarsten? Zal de burger, zal de handwerksman zich toestanden doen opdringen, die hem alle gelegenheid benemen, om met kalme de hoogere belangen van zijn gezin te behartigen? Het ligt niet buiten de roeping der zendingvrienden,

vragen als deze te overwegen en hunne eigenaardige kracht aan te wenden, om de niet overdreven bezwaren aan het maatschappelijk leven van onzen tijd verbonden te helpen verligten, welligt op te heffen. Er is geen stand, waarin men niet gelukkig kan leven; maar het ware geluk wordt niet gevonden dáár waar alle kracht wordt aangewend alleen tot verwerving van het dagelijksch onderhoud, waar het geestelijk leven kwijnt, omdat de geest met onverbreekelijke banden aan de stof gebonden is.

De tegenstelling van het geestelijke en het stoffelijke, de uitsluiting van een van beiden, als een gevolg van een bekrompen of verwrongen begrip van den aard van ons menschelijk leven heeft door de tijden heen rampen voor het menschelijk geslacht opgeleverd; in onzen tijd zullen die rampen zich sterker dan ooit openbaren, naarmate men meer met bewustheid op den verkeerden weg voortgaat. De zendingvrienden behooren dit van hunne beschouwingen en overleggingen niet uit te sluiten, en waar zij zich geroepen achten het Evangelie te helpen planten, niet vergeten, dat de volken tot wie zij hunne boden zenden, ook hunne maatschappelijke, stoffelijke behoeften hebben.

Dit en veel meer zal ons duidelijker kunnen worden uit het leven van PATTESON. Ik wil hier alleen nog mededeelen, dat wij dat leven in vele bijzonderheden kunnen leeren kennen uit de zeer uitvoerige briefwisseling door PATTESON, gedurende zijn gansche leven gevoerd, voor een deel in 't licht gegeven door eene bloedverwant, de in ons vaderland door hare geschriften, o.a. door de „Erfgenaam van REDCLYFFE” wel bekende Miss YONGE. Wat het bedoelde boek van vele andere onderscheidt, is dat ons zeer weinig beschouwingen van de schrijfster

geleverd worden, en zij ons tot de bronnen zelve voert: wij hooren PATTESON, wij zien hem, zóó als hij zich onverholen aan dierbare verwanten en vrienden ver- toonde. (1)

De kleine COLEY, zoo als hij 't huis en door zijne vrienden later nog dikwijls genoemd werd, gaf aan zijne moeder wel eens gelegenheid om naast de moederlijke teederheid, den ernst en de standvastigheid der christelijke opvoedster te doen gelden; maar het gelukte haar den vromen zin, die den grondslag van zijn gemoed uit- maakte, schoon te ontwikkelen. Toen COLEY vijf jaar oud was, kon hij lezen, en ontving hij van zijn' vader als geschenk op zijn' verjaardag, den bijbel, die zeven en twintig jaar later gebruikt werd bij zijne wijding tot bisschop. MEVROUW PATTESON las elken morgen met haar gezin de Psalmen en evangelische pericopen door het ge- bedenboek der Engelsche kerk aangewezen, en voegde daaraan ander godsdienstig onderwijs toe. Eene gouver- nante, die door het gezin en niet het minst door PATTESON, ook op lateren leeftijd hoog vereerd werd, gaf het verdere onderwijs, totdat de jongens geschikt waren, om eene van die inrigtingen te bezoeken, waaraan Engeland rijk is, en waar latijn en grieksch de voorname stof tot ont- wikkeling van den geest vormen. Gelijk menige andere

(1) De titel van het boek luidt: *Life of JOHN COLERIDGE PATTESON, missionary bishop of the Melanesian islands*, bij CHARLOTTE MARY YONGE. In two volumes. London MACMILLAN and Co. 1874. Wie het boek zelf lezen kan, verzuime dit niet; het is een boek vol levenswijsheid en christelijken zin. Of zou de omvang dezen en genen afschrikken? Men vange aan, en beproeve of men eindigen kan.

„Miss YONGE'S book is in one respect a model biography. It is made up almost entirely of PATTESON'S own letters. Aware that he had left his home for once and for all, his correspondence took the shape of a diary, and as we read on we come to know the man, and to love him almost as if we had seen him.” Zoo luidt het naar waarheid in „The Athenaeum”.

werd de school waar COLEY zijne opleiding ontving, bestuurd door een' geestelijke der engelsche kerk. Zij dagteekende reeds van de regering van EDUARD DEN DERDE. PATTESON's grootvader en oom hadden aan haar hoofd gestaan.

PATTESON was daar „een kinderlijke, kinderachtige jongen”, toen en nog lang daarna, tuk op allerlei spelen en ligchaamsoefeningen, waarin hij, wegens zijne ranke gestalte, groote vlugheid en omdat hij altijd met hart en ziel er aan deel nam, uitmuntte. In het cricketspel, paardrijden, hardloopen, kortom in al de vermaken, die de school opleverde vond hij groot behagen; met opgetogenheid spreekt hij in zijne brieven van het afsteken van vuurwerk op den 5^{den} November, den in Engeland altijd nog gevierden dag van het buskruitverraad; hij was een vlug danser op de familiepartijtjes bij gelegenheid van het kerstfeest; en dat de wel ietwat spartaansche opvoeding op zulke scholen, hem voor alle vertroeteling had bewaard, bleek, toen hij eens drie weken lang met gebroken sleutelbeen had geloopt, zonder te klagen, omdat hij „geen beweging” wilde maken. Mama ontdekte het, toen zij hem bij zijne tehuiskomst den welkomstkus gaf.

Op ziju elfde jaar werd PATTESON naar Eton gezonden. Eton is de middelbare school der engelsche aristocratie; door hare schoone ligging nabij eene breede rivier, haar statig geboomte, hare uitgestrekte speelplaatsen, haar prachtig uitzigt op het kasteel van Windsor, hare ouderwetsche deftigheid bij altijd jeugdige frischheid en levendigheid algemeen bekend in Engeland. Het onderwijs is er doorgaans aan voortreffelijke meesters toevertrouwd en ingerigt op bevordering tot de lessen aan eene der engelsche

universiteiten. Het inwonen is geen vereischte; PATTESON woonde met verscheidene van zijne neven en andere jongens bij zijn' oom, den predikant EDWARD COLERIDGE, een der meest geliefde en voortreffelijke Etonsche onderwijzers.

De vorderingen van den knaap waren voldoende; meermalen muntte hij uit, vooral in het maken van latijnsche verzen, eene eertijds ook op onze gymnasiën zeer gewone oefening; eens bezong hij daarin den terugtogt van NAPOLEON uit Rusland, met den overtogt van de Beresina. Niet zelden stond hem zijne zucht naar vermaken, vooral zijn ijver voor het edele cricketspel bij zijne studiën in den weg, en toch was hij dikwijls kapitein van zijne afdeeling. Dit had voor den jongen heel wat te beteekenen, en met opgetogenheid schreef hij daarover naar huis.

Er bestond te Eton eene gelegenheid om zich als kapitein ook bij het publiek te doen kennen, en dit gaf dan niet weinig voldoening aan de ouders. Laat mij hier invlechten wat Miss YONGE ons van deze thans afgeschafte gewoonte mededeelt. Het verlevendigt gedachten aan den knaap MARTEN LUTHER, als hij voor het huis der Cotta's zijne schoone duitsche liederen zong, om den lieven broode. Maar hoe heeft de tijd dat alles veranderd! Miss YONGE beschrijft ons het feest, als volgt:

„Het schijnt een overblijfsel te zijn geweest van vroegere tijden, toen studenten van aalmoezen leefden, dat eens om de drie jaren de kapitein van de school, altijd een konings-kweekeling, vergunning had eene collecte te houden, ter goedmaking van zijne kosten aan het King's college te Cambridge. Ter nagedachtenis van den goeden koning HENDRIK VI, achtte het hof zich altijd gebonden, daaraan bij te dragen, terwijl de jongens tot dat einde ad Montem (naar den berg) trokken, die de zouthuvel

genoemd werd, omdat de behoeften van den student onder den algemeenen term van zout bekend stonden en de heuvel daarnaar zijnen naam ontving. Deze collecte werd oorspronkelijk gehouden op den 6^{den} December, het feest van St. Nicolaas, den patroon der studenten, en vormde het slot van eene kerkelijke dienstverrigting, die de knapen in het latijn op den zouthuvel vervulden, eene van die plegtigheden aan knapen ter gedachtenis aan de kindsheid des Heeren vergund, in verschillende vormen bij de westersche kerk gebruikelijk, die echter later bijna altijd in spotternij ontaardde.

„Toen de wegen verbeterd waren, zoodat de schoolknapen met kerstmis naar het ouderlijke huis konden komen, werd het dusgenaamde „Montem” op Dingsdag van de Pinksterweek gevierd. Twee knapen, in het gewaad van predikant en voorlezer (parson and clerk), bleven nog tot ver in de 18^{de} eeuw de kerkdienst in het latijn vervullen, totdat de oneerbiedigheid bij deze handeling het gebruik deed afschaffen. Sedert trokken de knapen in plegtigen optogt driemaal de schoolplaats rond, dan naar den zouthuvel, waar eene vlag werd geheschen, waarna de zoudragers hunne collecte begonnen, terwijl de overigen hunne opgekomen vrienden en verwanten opzochten, altijd goed vertegenwoordigd op dezen dag, dierbaar aan allen, die een hart hadden voor Eton.

„De kapitein van de school droeg het scharlaken en goud verbonden aan den kapiteinsrang in het engelsche leger, en de overigen van de zesde klasse, altijd ten getale van twintig, droegen uniform als zijne officieren, behalve de beide zoudragers, die prachtig in zijde en fluweel waren uitgedoscht, toegerust met groote, geborduurde zakken als beurzen en vergezeld van twee kleine pages, gekozen uit de kinderen in den omtrek, maar

even prachtig gekleed. De vijfde klasse, die bijna de helft van al de leerlingen der school vertegenwoordigde in hare talrijke onderafdeelingen, droeg roode jassen, witte korte broeken, zijden kousen en opgetoomde hoeden, terwijl bij ieder van deze afdeelingen een jongen van de lagere klassen liep in het blauwe pak van de school met eenen korten staf in de hand; zoodat de stoet voor de bewonderende moeders, zusters en nichten eene schitterende mengeling van kleuren opleverde, terwijl hij zich voorbij de grijze gebouwen of onder de frissche olmen bewoog.

„De spoorwegen hebben den doodsteek gegeven aan „Montem””. Immers door den goedkoop en gemakkelijken overtocht, dien zij verschaften, werd de zouthuvel niet langer alleen door belangstellende vrienden en verwanten, maar ook door eene tamelijk onstuimige menigte bezocht, en daar de kosten voor de ouders nog al hoog liepen, werd „Montem”” voor het laatst in 1844 gevierd.”

Toch hadden de Etonsche knapen in 1838 nog eens al hunnen luister ten toon gespreid; immers de toen eerst 19 jarige koningin VICTORIA woonde in het eerste jaar harer regering in open rijtuig het feest bij. Bijna ware die dag voor den jongen COLEY noodlottig geweest; hij werd reeds door een der wielen van het voortrollende rijtuig aangegrepen, toen de vorstin, met groote tegenwoordigheid van geest hare hand uitstak, die hij aangreep, waardoor hij zich op de been konde houden, echter te zeer onthutst om eenig teeken van dankbaarheid te geven; hij was toen ook nog pas elf jaar oud.

Karakteristiek is de wijze, waarop hij in een' brief aan zijne moeder het toilet der koningin beschreef, toen hij haar op zekeren Zondagmiddag bij hare gewone wandeling te Windsor gezien had; hij vergeet zelfs de klein-

ste bijzonderheden niet; maar vooral is het slot van dien brief merkwaardig voor de kennis van het gemoedsleven des jeugdigen knaaps; het luidt als volgt: „'t Is zeker heel mooi: twee corps muzikanten, die op een' rustigen, gezegenden Zondagavond met de koningin van Engeland en al haar gevolg rondwandelen. Het geeft u een idee van de Majesteit van God, die in eene enkele seconde alles in de war kon brengen. Er is voor mij niets schooners, dan de oogen naar den hemel op te slaan, en met aanbidding aan Hem te denken, die dit tooneel schiep en die het zou kunnen te niet doen.”

In de brieven van den 12 jarigen knaap te lezen, hoe hij zich vermaakte op de Etonsche kermis, wat feesten de schooljongens aanrigten bij gelegenheid van het huwelijk der Koningin, hoe hij daaraan mede deed, hoe de 550 jongens oorverdoovende hoera's deden klinken, hoe hij zich door de menigte heendrong, om achter op het rijtuig van de koningin te klimmen, maar door een' dragonder bijna onderst boven gereden werd; hoe hij zijne best deed, maar door zijne levendigheid niet het aantal punten verwierf, waarop zijne bekwaamheden hem aanspraak zouden gegeven hebben; hoe lief hij het zich aantrok, toen tante COLERIDGE hem afzonderlijk genomen en het minder gunstig schoolrapport onder de oogen gebracht had; dit en nog veel meer zou zeker uwe aandacht wel verdienen, maar mij voor heden te ver in dit gedeelte van mijn onderwerp voeren.

Op een paar punten moet ik echter nog uwe aandacht vestigen. In 1841 werd de Eerw. GEORGE AUGUSTUS SELWIJN, toen predikant te Windsor tot bisschop van Nieuw-zeeland verheven. De families SELWIJN en PATTESON met die van COLERIDGE waren door vriendschap innig verbonden. SELWIJN's bevestiging door den aarts-

deken van Surrey, SAMUEL WILBERFORCE, maar vooral de afscheidsrede van den nieuwen bisschop maakten een' diepen indruk op het gemoed van PATTESON. Toen de bisschop afscheid van de familie kwam nemen, zeide hij half in ernst, half jokkende: „Lady PATTESON, wilt gij mij COLEY geven?” De moeder ontstelde, maar zeide niet „neen”; en toen haar zoon haar iets later, uit eigen beweging zeide, dat het zijne grootste begeerte zou zijn met den bisschop mede te gaan, antwoordde zij, dat zoo hij die begeerte bleef koesteren, als hij groot was, hij van haren zegen en hare toestemming verzekerd kon zijn. Zijne aanneming tot lidmaat, de confirmatie der kerk van Engeland, was voor PATTESON eene ernstige en hoogstgewichtige plegtigheid, waarover hij in brieven aan de zijnen uitweidde. Miss YONGE zegt daaromtrent: „Het verdient opmerking, dat de eigenaardige ernst van den jongeling voor hem het gemis aan uiterlijke hulpmiddelen voor het godsdienstig gevoel aanvulde, ofschoon de confirmatie plaats had op de korte, vormelijke, den persoon weinig aangrijpende wijze, waarvan velen in hun volgend leven verklaard hebben, dat zij hen teleur had gesteld en weinig strookte met de voorbereiding en de opgevatte verwachtingen.”

Een zwaar verlies leed het innig verbonden gezin in 1842 door den dood der geliefde, vrome, verstandige moeder. Diep waren alle betrekkingen door dat verlies getroffen, en PATTESON spreekt in zijne brieven zijn gevoel op roerende wijze uit; gedurig komt hij in latere brieven, vooral die aan zijne zusters, op dien sterfdag terug, en toch was hij gelaten, want de gedachte, dat zijne moeder tot de eeuwige heerlijkheid was ingegaan, dat hij haar dit voorregt niet mogt benijden, dat hij haar eenmaal daar boven weder zoude zien, gaf den

doorslag aan zijne gewaarwordingen, bepaalde nader zijne levensrigting.

Doch stappen wij thans van deze periode in PATTESONS leven af. Zij sloot met het jaar 1845, toen hij naar de hoogeschool van Oxford gepromoveerd werd.

Voor den goeden student zijn de drie eerste jaren aan de academie van Oxford een tijd van groote inspanning; hij behoudt toch den titel van „undergraduate” (niet gegradueerde), zoo lang hij niet tot den graad van baccalaureüs verheven is; gedurende dien tijd is hij verbonden tot het getrouw bijwonen der lessen, die meest op de studie der ouden en de wiskunde betrekking hebben. PATTESON had zwaren strijd met zijne neigingen te voeren, om niet te bezwijken. Het aangename leven te Eton stond hem gedurig voor den geest; maar niet minder dacht hij aan zijne bestemming, als geestelijke van de kerk van Engeland. Hij had uitgemunt bij het cricket-spel, en groot was de verzoeking, toen men hem te Oxford in eene cricketclub wilde opnemen, maar hij begreep, dat dit hem te veel tijd zoude kosten, en hij bleef standvastig weigeren. Toch leefde hij gansch niet als kluizenaar: in eenen kring van uitgelezen jongelingen wijdde hij menig uur aan het gezellig verkeer, en dat men bij de nog al talrijke feesten de zuinigheid niet betrachtte, blijkt uit een' brief aan zijne zuster, waarin hij de vrees uitspreekt, dat de rekening van den pastijbakker, die voor het dessert te zorgen had, wel wat hoog zou zijn opgeloopen. Ik haast mij er bij te voegen, dat hij tegen het einde van zijn eerste jaar, toen in Ierland hongersnood heerschte, aan zijne vrienden den voorslag deed, de dessertjes achterwege te laten en het geld voor Ierland te besteden, en dat de vrienden het

voorstel gaaf aannamen. „Onze gezellige partijtjes mogen wij er niet aan geven,” zei PATTESON, „maar het dessert kunnen wij missen.” Elders vinden wij van hem, dat hij, hoe groot vriend ook van muziek, en hoewel GRISI zong, in de opera geheel vervuld was met gedachten aan Eton en aan de genoegens, die hem daar gedurende een deel van zijne vacantie wachttten. Men vergete niet, dat hij toen reeds 18 jaar oud was, en dat de genoegens van Eton zouden bestaan in jongensspelen! Gelukkige eenvoudigheid! Zalig de jongeling, die met een rein gemoed, worstelende met de pligten des levens, zich verlustigen kan in de spelen van den knaap!

Een vriend, die toen in het laatste jaar zijner studiën was, maar zeer bevoegd, om van hem te getuigen, schreef later over dit tijdperk van PATTESON's leven: „PATTESON komt mij uit die jaren voor den geest, als de vertegenwoordiger van de allerbeste soort van Etoniërs, met veel goeds, dat hij van Eton had meêgebracht, met iets beters, dat te Eton niet te verkrijgen is, noch op eenige andere school. Hij had die aangename manieren en die volkomene gemakkelijheid om met menschen en in de wereld te verkeerem, die het erfgoed van Eton zijn, zonder den minsten zweem van wereldsgezindheid. Mij staat zijn voorkomen in die dagen zeer wel voor den geest, zijn gelaat sterk ontwikkeld voor iemand op dien leeftijd, met de uitdrukking van gezond verstand en zuiver gevoel, werkelijk vol karakter. Want het was karakter meer dan bijzondere bekwaamheden, dat hem boven anderen onderscheidde, en dat hem, waar hij ook was, 't zij bij het cricketspel, waarin hij uitmuntte, of in ernstiger zaken, tot een middelpunt maakte, waaromheen anderen zich verzamelden. De indruk, dien hij op mij maakte, was die van rustige, zacht doorwerkende

kracht en volkomen reinheid, een hart, dat al wat waar en eerlijk en zuiver is beminde, en dat altijd aan dezen gewijd is."

Die zelfde jongeling stelde in hooge mate belang in de kerkelijke beweging van die dagen, hoewel alleen omdat hij die in verband bracht met het godsdienstonderwijs, dat hij in zijne jeugd genoten had. Tegen het einde van zijn eerste studiejaar trad Dr. PUSEY, na driejarig stilzwijgen weêr op met eene preek, die te Oxford en door geheel Engeland eene magtige sensatie te weeg bracht. Hoort, hoe PATTESON daarover den zelfden avond aan zijne zuster schreef:

"Ik ben daar zoo even t'huis gekomen uit de academiepreek, waar ik met groot genoegen PUSEY, over de „sleutelen des hemels", gedurende twee uren heb aangehoord. Zijne onbegrensde liefvalligheid straalt door, niet-tegenstaande de verbazende kracht van zijne bewijsvoering, en zijn diepgrondig onderzoek van al de oudvaders en kerkvaders is geheel buitengemeen; en dan: de ootmoed en de biddende gemoedsstemming, waarin die redevoering was opgesteld, gaven u den indruk als of hij op zijne knieën gelegen had, gedurende al den tijd, dat hij die schreef. Ik ging vroeg naar de Christus-kerk, waar PUSEY preekte, en na mij door de menigte op straat heen geworsteld te hebben, vond ik bij het binnenkomen van de kerk alle plaatsen bezet. Doch te moeten staan, om zulk een' man te hooren, is geen groote inspanning, en nooit werd ik zoo geboeid. De preek zal wel spoedig in druk verschijnen, zoo dat ik er hier niets meer van behoef te zeggen. Genoeg zij het, dat hij het leerstuk op eene voor mij volkomen overtuigende wijze voordroeg." En dan volgt een postscriptum: „De paaschvacantie zal drie à vier weken duren. Hoerah! zeg ik; nu ben ik

heel wat meer in mijn schik met de vacantie, nu ik Oxford kan verlaten, dan toen ik te Eton was; ofschoon Feniton (waar de familie woonde) is beter dan een van beiden." Maar nog vóór de vacantie aanbrak, stierf de echtgenoot zijner jeugdige nicht SOPHIA COLERIDGE, en niet lang daarna eene zuster van zijn' vader, en in de familie PATTESON was men zoo innig aan elkaar verbonden, en PATTESON zelf was door het eerste sterfgeval diep getroffen; men kan hem er op nieuw uit leeren kennen. Zijne nicht durft hij niet schrijven, uit vrees, dat hij in zijne onbedrevenheid iets mogt aanroeren, dat hare smart zou vermeederen, maar aan zijn' oom schrijft hij een' lieven, hartelijken brief, en voegt er een boek bij voor de kleine PENA (PAULINA), die haren vader had verloren. Het postcriptum van dien brief luidt: „Ik vrees, dat ik niet gelukkig ben geweest in mijne keus van een boek voor PENA, maar, mijn doel is toch eigenlijk SOPHIA in haar kind eenig genoeg te doen. Ik denk, dat men Dr. PUSEY wel met rust zal laten. Ik heb zijne preek gehoord, en ik zou niet weten, waarop men hem zou kunnen aanvallen.”

En na den dood van zijne tante schreef hij aan zijne zuster:

„Wat zal ik blij zijn weldra iets te kunnen doen, waaruit vader kan zien, dat ik werkte om zijnentwil en om hem genoeg te geven. En ik geloof, dat ik mijn' tegenzin tegen mijne boeken eenigszins te boven ben, maar het is voor mij nog altijd een berg, waar tegen ik opzie. . . . Mijne gedachten zijn gedurig op Ipswich (waar de overledene woonde) gerigt; maar ik weet niet, of gij het zoo gevoelt, voor een goed mensch heeft de gedachte aan den dood bij mij niets akeligs meer, na hetgeen waarvan wij getuigen waren, vijf jaar geleden”.

(Men begrijpt, dat hij hier op het afsterven zijner moeder doelt). Het hart wordt zoo onmiddellijk door de volkomen werkelijkheid aangegrepen, dat de ziel onzer geliefde vrede geniet, dat zoo niet het gemis der ligchamelijke tegenwoordigheid elken dag en elk uur gevoeld wordt, voor de afwezigheid de gedachte aan haren dood onmiddellijk overgaat in die van haar nieuwe leven in den Heer. Ik zeg niet, dat in het sterfhuis zelf zulke gevoelens natuurlijk zijn. . . . Lieve grootmoeder en tante LOUISE en de arme kinderen kunnen nog zóó niet denken. Hunne diepe smart is ongevoelig voor elke andere gewaarwording; ik beklag ze uit den grond van mijn hart."

Ik sprak daar zoo even van de kerkelijke beweging in Engeland en van Dr. PUSEY, en uwe gedachten zijn zeker daardoor gerigt geworden op het puseyisme en het ritualisme, of zoo als het in de voortreffelijke verhandeling van den Velper leeraar, Ds. E. F. KRUIJFF genoemd wordt, het Anglo-katholicisme. Het zou zeker de moeite loonen in de bijzonderheden na te gaan, welk standpunt PATTESON gedurende zijn leven ten aanzien van deze kerkelijke beweging innam. Ik durf het onderwerp ter behandeling aanbevelen aan mijne vrienden, die op de hoogte zijn van de velerlei kerkelijke bewegingen van onzen tijd. Als ik gedurig aandrang op wetenschappelijke behandeling van de zending, dan is het ook, omdat ik mij overtuigd houd, dat zendingmannen licht over dien chaos kunnen doen opgaan. Zou ik te stout spreken, als ik zeg, dat God in zijne vaderlijke liefde voor de gemeente zijns Zoons de zending met nieuwe kracht en nieuw leven heeft doen verrijzen, op een tijdstip, dat die gemeente in zoete sluimering vervallen, eerlang zou ontwaken, om van alle zijden te doen hooren, hier is de CHRISTUS, dáár is de CHRISTUS, en aan de wereld het schouwspel te vertoonen

van een legerkamp, waarin strijdgenooten de wapens tegen elkander voeren? Zendingvrienden, zendingmannen! Gedenkt uwe roeping!

PATTESON stelde, zoo als wij zagen, al vroeg belang in die beweging. Maar hoe? Als jongeling, weggesleept door de opstapeling van historische bewijsplaatsen en de gemoedelijke taal van Dr. PUSEY, geheel in overeenstemming met de indrukken en lessen in het ouderlijk huis ontvangen, als bewonderaar van een' der eerste woordvoerders: — groot is de kracht der welsprekendheid. — Als theologisch student, met bescheidenheid bewijzen tegenover bewijzen plaatsende, niet versmadende de redeneringen van zijnen vader: — eene wig gelijk, zoo werkt de wetenschap. — Als man en herder zijner eigene kudde, met het oog op de practische toepassing van de godsdienstige waarheden in zijne gemeente: — voor het leven wordt de gansche mensch gevorderd. — Als zendeling, vol van de reminiscenties uit eigen leven, naauw verbonden met die aan de mannen, die meer en meer woordvoerders werden voor de zoogenaamde Hooge kerk en het Ritualisme, en die voor een deel zijne bloedverwanten of de vrienden zijner familie waren, als zendeling zeg ik, niet zelden verbaasd over het gewigt, dat die vrienden meer en meer begonnen te hechten aan zaken, die hij als geheel ondergeschikt had leeren kennen: — In de zending openbaart de mensch zich eerst als christen, maar dan ook als cosmopoliet. Altijd bleef hij de geestelijke wijding en de openbaring van den H. Geest bijzonder in de mannen, aan wie deze wijding was ten deel gevallen, noodzakelijk achten voor grondige schriftverklaring; meermalen spreekt hij zijne bewondering uit over het gebedenboek der Engelsche kerk, de voortreffelijkheid van de engelsche liturgie, den onuitsprekelijken troost

den geloovigen door de Eucharistie ten deel vallende; hij is en blijft de geestelijke, later de bisschop van de Engelsche kerk. Maar als b.v. zijne zusters hem verzoeken haar een blok sandelhout te zenden voor een altaar in de kapel der parochiekerk, dan is hij wel ten volle bereid haar die dienst te bewijzen, maar hij laat ook niet na haar tegen ritualisme te waarschuwen. 't Is en blijft of liever wordt meer en meer gezond bij hem, en in een' man als PATTESON leeren wij het begrijpen, omdat wij het aanschouwen, hoe ware vroomheid en een helder, practisch verstand gepaard kunnen gaan in elke christelijke gemeenschap; hoe het waarachtig geloof in den CHRISTUS gelouterd wordt door de opregte navolging van CHRISTUS. Daarom kunnen wij nog met stichting een boekje als van THOMAS à KEMPIS, „Over de navolging van CHRISTUS” lezen. Met nadruk zouden wij het allen toe willen roepen, die zich naar KEPHAS, of APOLLOS, of PAULUS, of CHRISTUS noemen: „Is CHRISTUS gedeeld?”

De tijd was voor PATTESON gekomen, dat hij zich van de banden der universiteit, het college-loopen ontslaan kon. De gedwongen studie had niet voordeelig op zijn karakter gewerkt; hij had zelfs tegenover zijne verwanten en vrienden eene prikkelbaarheid gekregen, die den vrijen, aangename omgang belemmerde, en die hem, had hij ze niet overwonnen, ongeschikt zou gemaakt hebben voor het ambt van herder en leeraar, het doel van zijn streven. Gelukkig werd hij niet gejaagd door den stok des drijvers „klaar komen”, dien mannenmoorder! Met zijn' jongeren broeder en een' vriend ging hij naar Duitschland, en hij zelf verklaarde later, dat dáár eerst zijne opvoeding begon, deels doordien zijn oog geopend werd voor de schoonheden van natuur en kunst, deels door de ontwikkeling van zijnen aanleg voor de taalkunde.

Het bleek al ras, hoe groot zijne geschiktheid was voor het aanleeren van talen, daar eenige lessen van zijne zuster FANNY in het hoogduitsch, genoeg waren, om zich in Duitschland niet alleen goed te doen verstaan, maar na eenig verder onderwijs te bekwamen, om ook in het hoogduitsch te schrijven.

De dom te Keulen trok niet maar in 't voorbijgaan zijne aandacht, maar hij liet zijne vrienden vooruitreizen naar Bonn, om den volgenden dag 's morgens reeds ten half vijf ure, dat meesterstuk van bouwkunst, naauwkeurig op te nemen. In zijne dicht ineengeschreven brieven wijdt hij uit over andere gebouwen, de wonderen van Venetië, de hoofdkerken van Regensburg en van Milaan; vaak is hij buiten zich zelve van bewondering, en de meesterstukken van LEONARDO DA VINCI maken op hem een' onuitwisbaren indruk. Maar ook de mijnen van Salzburg laat hij niet onbezocht en de natuurtooneelen van Tyrol houden hem opgetogen. Eindelijk moest men terug en het gezelschap kiest daartoe den weg over Genève. Hij wil de natuur in hare volstrekt eenzame grootschheid aanschouwen, en hij alleen zal, vergezeld door vier gidsen, den Col du Géant bestijgen; zijn broeder en zijn vriend zullen hem te Genève wachten. Ik kan mij het genoeg niet onthouden, u die alpbestijging in de eigene woorden van PATTESON mede te deelen. Hij schreef daarover als volgt:

„Op Maandag morgen ten kwart over vieren gingen wij van de Montanvert op weg, met onze alpenstokken, eene massa touw en een' bijl, om treden in het ijs te hakken. Wij liepen snel over de Mer de glace en in ongeveer drie uren kwamen wij aan het moeilijke gedeelte. Ik had geen voorstelling van wat het zijn zou.

Wij moesten loodregte muren van ijs, ter hoogte van

30, 40, 50 voet beklimmen, na er eerst kleine gaten in gehakt te hebben tot steun voor onze voeten, en moesten over plekken, die geen voet breed zijn, met ontzettende diepten aan weêrszijde. Ik had besloten, het niet op te geven, en zeide niets, maar ik dacht bij mijzelf, dat niemand regt had, zich aan zulke gevaren bloot te stellen, als hij die vooraf gekend had. Nadat wij zóó ongeveer drie uren hadden doorgebracht, (gedurende welken tijd ik maar eens uitglipte, toen ik ongeveer twaalf voeten diep van eene steilte afgleed, maar gelukkig mijne bezinning niet verloor, en mijzelf redde door eene gebrokkelde ijskam, die zich uit de scheur verhief te grijpen, waar om heen ik mijne beenen sloeg, terwijl ik mij zoo schrijlings naar boven werkte), kwamen wij aan de sneeuwstreek, en hier liepen wij gevaar in verborgen scheuren te zinken. Wij waren alle vijf met touwen aan een gebonden. Ik ging in het midden, COUTET voorop, achter hem PAYOT. Ongelukkig begon de lucht te betrekken, en weldra volgde een scherpe wind met hagel, terwijl alles nevel voorspelde. Wij liepen zeer voorzigtig over de sneeuw, ongeveer drie uren lang, nu en dan tot aan den middel wegzinkende, doch eens slechts in eene scheur, toen COUTET eensklaps begon uit te halen: „Tirez! tirez!” Maar hij werd dadelijk weer opgetrokken. Wij waren nu den top genaderd, maar de nevel was zóó digt, dat ik nauwelijks 30 voet vóór mij uit kon zien, en de scheuren en sneeuwhoopen, die digt bij ons opdoken, zagen er vreeselijk uit. Op dit oogenblik vroegen de gidsen mij, of ik den top over moest. Ik zeide dadelijk, dat dit mijn voornemen was geweest, maar dat ik liever wilde terugkeeren, dan iemands leven in de waagschaal stellen. Zij zeiden mij, dat er ongetwijfeld groot gevaar bestond, dat zij van den weg

waren, maar het niet gaarne opgaven. Ongeveer anderhalf uur dwaalden wij in den nevel rond, tusschen de scheuren naar alle kanten beproevende, om den overtocht te vinden, die zeer smal is, druipnat en in bestendig gevaar; maar wij wisten, dat het afdalen aan de zijde van Chamouni veel moeilijker is dan aan die van Courmayeur. Eindelijk waren al de gidsen het eens, dat het onmogelijk was den weg te vinden, verklaarden, dat de wind meer opstak, en dat onze eenige kans van behoud was, dadelijk terug te keeren. Zoo deden wij, — maar nooit zal ik de vreeselijke bezwaren bij het afdalen vergeten. Zelfs bij het fraaiste weêr wordt dit zeer moeilijk geacht, maar gisteren konden wij onzen weg niet zien, wij waren verkleumd van de koude, en bedrukt, omdat wij genoodzaakt waren terug te keeren.

„Op vele plaatsen hadden hagel en ijssel de sporen uitgewischt, waarop wij gerekend hadden. Na ongeveer vier uren waren wij de gevaarlijkste punten te boven, en nog een uur later waren wij veilig op de Mer de glace, die wij met blijdschap begroetten: COURTET, die het veilige punt het eerst bereikte, riep, terwijl hij op het vaste ijs sprong, mij toe: „Il n’y a plus de danger, Monsieur.” Hier ontdeden wij ons van de touwen, en namen nog eene teug brandewijn, en liepen toen zoo hard wij konden, over spleten springende, die ik twee dagen te voren vreeselijk zou geacht hebben, als of het een karrespoor was. Wij bereikten Chamouni des avonds ten half negen, en hadden in zestien en een kwart uur niet gerust. Ik was in het geheel niet vermoeid; de gidsen bedankten mij, dat ik hun zoo weinig moeite gegeven had, en verklaarden, dat ik mij even zoo goed als zij gehouden had. Ik was werkelijk door Gods hulp buitengemeen helder van hoofd en bedaard, en eerst toen het gevaar

voorbij was, gevoelde ik, dat mijne zenuwen aangedaan waren. Men was te Chamouni zeer ongerust over ons geweest, daar het een van de ongunstigste dagen was, die men hier heeft. HORNBY (zijn vriend) had al mijne kleederen mede genomen naar Genève, ik trok dus een pak aan van den kastelein, en dronk wat thee en ging ten 11 ure naar bed, niet vergetende, gij kunt er op rekenen, God vurig te danken voor deze genadige bescherming, zoo als ik herhaaldelijk en van ganscher harte deed op het ijs.

„Nu ik mij heden bedaard kan voorstellen de plaatsen, die wij overtrokken, en die ik nooit zal vergeten, herinner ik mij er zeven, die ik niet gaarne ooit meer iemand zou zien beklimmen. De toestand van het ijs en van de scheuren verandert gedurig, zoodat wie kort daarna de beklimming onderneemt, een betrekkelijk gemakkelijk pad kan vinden. Wij hadden daarbij andere gevaren, als deze: tweemaal zeiden de gidsen tot mij: „Ne parlez pas ici, Monsieur, et allez vite”, daar zij vreesden, dat wij door eene ijsstorting zouden overvallen worden, en wij hoorden de rotsen en het ijs, die door de vochtigheid loslaten, overal rondom ons heen vallen. Het uitzigt van den top, als het een heldere dag is, is een der prachtigste op de Alpen; en daar ik in dat geval gemakkelijk aan de andere zijde zou zijn afgedaald, zou de togt niet zoo moeilijk zijn geweest. Ik hoop niet, dat gij het dwaas van mij zult vinden; ik had volstrekt geen gedachte, dat het zóó gevaarlijk zou zijn, en het was niet mogelijk te voorzien, dat wij zulk boos weêr zouden treffen. Mijne nieuwsgierigheid om enkele moeilijkheden van een' togt op de Alpen te zien, is ten volle bevredigd.”

Te Genève verlieten hem zijne reisgenooten, en PATTESON

trok naar Dresden, om nog beter Hoogduitsch te leeren, met het doel dit voor de studie van het Hebreeuwsch te gebruiken: Duitschland toch moest hem daartoe boeken en leermeesters verschaffen. Bij dit alles bezocht hij de schilderijverzamelingen en weidde daarover uit in zijne brieven. Na de kerstdagen bij zijne familie te hebben doorgebracht, vertrok hij in Januarij 1851 met een jong mensch, aan zijne zorg toevertrouwd op nieuw naar Italië, en wel over Marseille; de Vesuvius en Pompeï werden met studie gezien, maar vooral boeide Rome hem door zijne kunstschaten, terwijl hij daar anderhalf uur daags les nam in het Italiaansch. Op levendige wijze schrijft hij aan zijne vrienden, hoe hij met de onstuimigheid van den Engelschman deel nam aan de dwaasheden van het carneval; hoe voor een open raam staande, zijn vriend en hij, naar italiaanschen trant, het hunne deden, om confetti (bonbons) en meel op de voorbijgangers in den corso te strooijen; hoe zij ze eindelijk met schoppen uit het raam wierpen en hij zich de zijden vast moest houden van het lagchen.

Maar niet minder was hij een ernstig en nadenkend toeschouwer. Over de plegtigheden van de roomsche kerk spreekt hij, nadat hij de dienst op Aschwoensdag heeft bijgewoond, zijn gevoelen uit aldus: „Elke goede indruk en gedachte worden in de roomsche kerk zoo materieel overgebracht, dat zij plat worden en op de verbeelding, maar niet op het hart werken.” Met een' Heer en Dame, die roomsch geworden waren en hunne dochter, die nog in de kerk van Engeland gebleven was, heeft hij eene audientie bij den Paus; hij deelt mede, hoe deze ieder der bezoekers op eigenaardige wijze toesprak, hoe hij geheel ingenomen is met de eenvoudigheid, de vriendelijkheid en toch ook de waardigheid van PIUS. „Als men hem dicht bij ziet,” zegt

PATTESON „dan blijkt hij een indrukwekkend voorkomen te hebben, niet schrand, maar zeer zacht en welwillend; zijne stem is liefelijk en vol; ik hoorde hem in de sixtynsche kapel voortreffelijk zingen.”

Op het Vaticaan brengt hij geheele dagen door, om de werken der groote meesters te bestuderen, en met kennis schrijft hij daarover aan de zijnen. Vooral trekken hem de meesters vóór Rafael aan, omdat zij naar zijn gevoelen het heilige in de liefde en aanbidding meer naar waarheid uitdrukken, dan de latere groote meesters.

Eene eigenaardige instelling aan de engelsche universiteiten is het zoogenaamde „fellowship”, een geheel onvertaalbaar woord. De fellow geniet aan eene der colleges, (eigenaardige doorgaans rijk gedoteerde onderdeelen der hoogeschool), het gebruik van goede kamers, met alles wat aan eene goede woning verbonden is, heeft beschikking over al de hulpmiddelen van de universiteit en trekt daarbij een vrij aanzienlijk jaargeld; hij kan zich dus onverdeeld aan zijne studiën wijden; alleen moet hij ongehuwd blijven en geen ambt aanvaarden. Het fellowship wordt door streng vergelijkend examen verkregen; niet dan de knapste jongelui durven zich daaraan wagen. PATTESON werd fellow van Merton, en hij heeft het jaargeld, aan die onderscheiding verbonden, zijn leven lang behouden, later trouw aan de zending besteed.

Ik mag niet langer stilstaan bij dit gedeelte van het merkwaardige leven, dus laat mij u nog kortweg zeggen, dat de fellow zijnen tijd vooral aan de studie wijdde, de lange vacanties doorbracht in Duitschland om beter Hebreeuwsch, later ook Arabisch te leeren; dat hij daarbij zijne meer en meer toenemende liefde voor kunst niet verzaakte, en die ook uitstrekke tot de muziek en het

tooneel, zoodat hij met opgetogenheid spreekt over uitvoeringen van stukken van BEETHOVEN, over het optreden van een' DE VRIEND in GOETHE'S Egmont, dat hij de politieke en kerkelijke toestanden van zijn vaderland niet uit het oog verliest; dat van dit en dergelijke zijne brieven in ruime mate getuigen. Maar laat mij ook niet verzwijgen, dat hij daarbij zijn hoofddoel, voorbereiding voor het leeraarsambt in de eerste plaats in het oog hield. Met ingenomenheid schrijft hij aan zijn' vader en aan zijn' oom over NEANDER, al stelt hij hem hooger als historicus, dan in zijne opvatting van de dogma's. Hij grijpt de gelegenheden aan, om duitsche theologanten te ontmoeten, enz. Zeer karakteristiek is een enkel woord dat wij in een' van die brieven ontmoeten: „Het is van hoog belang,” zegt hij, „zijnen geest te gewinnen aan het „Denk- und Anschauungswerk” der oosterlingen, dat zóó zeer verschilt van dat der Europeanen of hunne taal. Hoe bar zijn daarom de metaphoren van den Bijbel!” Dit denkbeeld heeft PATTESON, toen hij later onder zijne Zuidzee-eilanders verkeerde uitgewerkt, en juist doordien hij dit zoo goed had opgevat, zoo juist doorvoerde, is hij de gids geworden bij de studie der Melanesische talen.

In 1853, dus op 26 jarigen leeftijd was voor PATTESON het tijdstip aangebroken, dat hij eene eigene gemeente als herder en leeraar zou voorgaan. De kleine gemeente van Alfington in de onmiddellijke nabijheid van het buitenverblijf zijns vaders, was eene collatie van oom COLERIDGE; deze had voor eigen rekening de kerk, pastorie en school laten bouwen; en daar de plaats juist vacant werd, was zij voor den neef bestemd. De ordening, met het daaraan voorafgaande examen, de eerste preek verhoogden, zoo mogelijk de toewijding van den jongen

leeraar, en de familiekring was opgetogen, maar tevens diep geroerd bij deze ernstige, heilige handelingen.

PATTESON begreep zeer goed, dat hij niet enkel door de kerkdienst, hoe getrouw ook naar het engelsche ritueel vervuld, evenmin door de preek, hoezeer ook naar de behoeften van min ontwikkelde hoorders ingerigt, nut kon stichten: hij moest als herder zijner kudde, als opvoeder van het jeugdig geslacht, meer dan als priester of kanselredenaar optreden. Men zou haast zeggen, dat hij zich daarbij een' OBERLIN, eenigermate PESTALOZZI tot voorbeeld gekozen had; doch neen! PATTESON was oorspronkelijk genoeg, om uit zich zelve plannen te ontwerpen, die geheel op bestaande toestanden gebouwd zijn; wat vermag het woord alleen, als het niet met daden verbonden is, niet van deze uitgaat?

Doch ook zijn voorganger had de herderlijke taak niet ligt opgenomen. Hij had volgens getuigenis van PATTESON eene grondige studie gemaakt van het schoolwerk, den toestand der arbeidersklasse, toevlugtsoorden voor jongens, het liefdadigheidswerk (1); en met ingenomenheid ontving de jeugdige leeraar zijne inlichtingen. Aan zijne zuster FANNY schreef hij hierover. „Ik gevoel nu”, zoo luidde het, „dat ik in alle opzichten het district bewerken moet. De menschen komen mij vragen, hunne kinderen te mogen schoolzenden. Ik ken bijna al de menschen in het dorp en vele daar buiten, en ik begin eenigszins te begrijpen wat het leven van een' predikant is. Er zijn vele droevige gevallen van huichelarij, morsigheid en boosheid, zoo als zeker wel in ieder

(1) Ik had hier van mijn geacht auditorium het engelsche „Hear, hear” (Hooft! hooft!) wel willen vernemen. Ie gemeente des Heeren lijdt, doordat de groote mannen meer redeneren, dan handelen. Die ongelukkige schoolquaestie!

ander district." En dan geeft hij een voorbeeld, waaruit blijkt, dat het hem zelfvermeestering kostte om zulke menschen de waarheid te zeggen. Maar hij ontmoette ook vele aardige menschen en lieve kinderen, en met de eersten overlegde hij, hoe zijn toevlugtsoord voor jongens, eene soort van landbouwkolonie aan te leggen. Reeds had hij eene woning en het noodige land gehuurd, maar ofschoon hij klein wilde beginnen, zoo zouden zijne middelen toch spoedig zijn uitgeput. Zóó was hij in zijn werk verdiept, dat hij het gezellig verkeer begon na te laten.

Dit verhinderde hem in geen en deele altijd de praktische zijde van het leven op te vatten. Komt een oefenaar in zijne gemeente, dan vraagt hij niet, hoe handelen mijne collega's ten aanzien van zulke menschen; neen! de vraag wordt voor hem: als die man aan de menschen, die niet lezen kunnen, uit den Bijbel voorleest, zal dat goed of kwaad doen? Het zal afhangen van de wijze waarop de man het Evangelie opvat, of hij hem al dan niet weerstaat. — Zal hij als kerkelijk man, en hij is dit uit volle overtuiging, zijne gemeenteleden in de eerste plaats wijzen op de uitspraken der kerk? Hij zou het doen, als zij meer ontwikkeld waren, maar daar zij dit niet zijn, zal hij hen vooral wijzen op de praktische zijde van het christendom. — De High church, dat is dat deel der Engelsche episcopale kerk, dat in de leer en kerkvormen meer en meer naar het catholicisme overging, behaagt hem niet, omdat hare aanvoorders zich meest met afgetrokken vraagstukken bezig hielden. En als hij schrijft over het standpunt, dat de kerkelijke tegenover den dissenter behoort in te nemen, dan wijst hij weder op de noodzakelijkheid der levenspraktijk. „Ik ben overtuigd," schrijft hij, „dat als ons eigen hart

en leven niet de sleutel zijn van het verstand, van het mysterie der zonde, den toestand des zondaars, de kracht des Evangelies, enz., ons prediken geen vrucht kan dragen en onze kennis van den Bijbel weinig meer dan eene zaak des verstands zal zijn."

Zoo was PATTESON als leeraar nuttig werkzaam voor zijne gemeente, te midden van bloedverwanten en vrienden, die hem innig lief hadden, de vreugde van een' voortreffelijken vader, in de gelegenheid zijnen smaak voor kunst en natuurgenot in den vreemde te bevredigen, met de schoonste uitzigten voor zijne toekomst in Engeland, toen een bezoek, niet onverwacht, maar toch ongewoon, de denkbeelden van het kind in den man deed herleven.

In 1854 kwam de bisschop van Nieuw-zeeland met zijne echtgenoot naar Engeland; zij zouden daar een jaar doorbrengen. Reeds het berigt van de aanstaande overkomst deed bij PATTESON den wensch ontstaan, zijnen Heer als zendeling te dienen; maar hoe zou hij daartoe kunnen besluiten zoo lang zijn vader leefde? Toch sprak hij met den bisschop, en toen deze hem onder het oog bracht, dat als hij werkelijk zulke voornemens koesterde, hij den tijd zijner kracht niet mogt laten voorbijgaan, greep hij moed en wendde zich tot zijn' vader. Deze ontstelde, want de gedachte, dat hij zijnen dierbaren COLEY zou moeten missen was verschrikkelijk. Zijn antwoord luidde: „Het is regt goed van u, dat gij dadelijk met mij zijt komen spreken. Mijn eerste indruk is te antwoorden met Neen; maar dat zou zeer zelfzuchtig zijn." De zoon verklaarde zich nader, en na eenige dagen volgde een ernstig gesprek tusschen den Regter en den Bisschop, waarin de eerste met volkomen klaarheid, maar ook met teederheid ontwikkelde wat JOHN was voor

hem, den door doofheid van het maatschappelijk verkeer afgeslotene, en daarop liet volgen: „Maar, ziedaar, wat regt heb ik hem in den weg te staan? Hoe weet ik, dat ik nog een jaar leven zal?” En aan het slot heette het: „Vergeet niet, dat ik hem geheel over geef, zonder eenige gedachte van hem weêr te zien. Ik wil niet, dat hij de gedachte voede van ooit terug te komen, om mij te zien.” En dit besluit gaf beiden, vader en zoon, rust. Het besluit was genomen. JOHN COLERIDGE PATTESON zou zendeling worden.

Is het u gebeurd, waarde Hoorders! dat gij van eene reis teruggekomen, verslag deed van het vele schoone, dat u voor de oogen kwam, en hebt gij gevoeld, hoe moeilijk het is, de indrukken terug te geven, bij anderen de geestdrift te wekken, die gij uit de aanschouwing geput hadt, — dan kunt gij u voorstellen, hoe ik thans tegenover u sta. Ik zou u gaarne in deze ure het genot geschonken hebben, dat mij het lezen en herlezen van dit eerste gedeelte van PATTESON'S leven verschaftte; ik zou u althans verscheidene van zijne brieven geheel hebben willen voorlezen: 't zou echter uren, ja dagen vorderen. Treffend is het te lezen, hoe PATTESON'S aanstaand vertrek edele droefheid, gepaard met zelfverloochenende blijdschap wekte bij zijne familie; hoe zijne gemeente het Bisschop SELWYN niet vergeven kon, dat hij haar, zoo als zij meende, den geliefden leeraar ontroofde; hoe PATTESON zich onder al die aandoeningen mannelijk, verstandig en gevoelig gedroeg, en zoo veel meer.

Altijd bleef hij dezelfde. Hij moest in Maart vertrekken. In Februarij was de oude Heer PATTESON ambtshalve in Londen. In een paar briefjes schrijft de toekomstige zendeling zijn' vader, hoe hij zich met de huisgenooten

met schaatsenrijden vermaakt, en hoe hij daarbij de oude huishoudster gesleed heeft, tot zij uitriep: „Lieve man! och, houd toch op, niet zoo hard!”

In die dagen schreef hij aan neef ARTHUR: „Wij hebben eens zamen te Dresden gewerkt. Al wat wij verworven hebben aan bekwaamheden, talen, liefde tot kunst en muziek, alles brengt ons in aanraking met menschen en geeft ons de kracht, om ten goede invloed op hen te oefenen, en dit alles tot heerlijkheid Gods.”

Den 25^{sten} Maart 1855 verliet PATTESON het ouderlijk huis, den 28^{sten} ging hij met het overige reisgezelschap, aan boord van de „Duke of Portland” onder zeil, zijne heerlijke, maar hoogst moeilijke bestemming te gemoet.

Zietdaar u in eenige trekken het beeld geschetst van den zendeling PATTESON als kind, jongeling en jeugdig leeraar. Gij zult gevoelen, dat ik niet zonder opzet, zóó lang bij dit gedeelte stil stond. De voorstelling, die men doorgaans heeft van de vorming des zendelings is zóó bekrompen, dat ik met ingenomenheid de gelegenheid aangreep, om eene andere daartegenover te plaatsen. O, aan ernst, aan een' vromen zin, aan aanleg mag het den zendeling-kweekeling niet ontbreken; maar verre zij van hem de stroefheid, de onverschilligheid omtrent het dagelijksch bedrijf, de afzondering, de ascese, die sommigen aan zijn karakter zouden willen verbinden. Belangstelling in het leven en lijden en strijden der gemeente kan bij hem bijna niet gemist worden, omdat hij het zich eene eer rekent tot de gemeente des Heeren te behooren; maar aan hare twisten en verdeeldheden kan hij geen deel nemen; hij heeft er geen tijd voor; wat meer zegt, zijn gemoed gaat niet uit in die rigting.

Doch ik wil thans geen verdere toepassingen maken;

is mijne teekening niet geheel mislukt, dan kan ik dit veilig aan u zelve overlaten. Vooral echter wensch ik u, jeugdige vrienden, die mij met uwe tegenwoordigheid vereerdet, op te wekken tot ernstig nadenken over eene roeping, zoo schoon, zoo edel als welligt geene andere. Verrijzen gedachten in u, gelijk eenmaal bij PATTESON, toen hij bisschop SELWYN ontmoette, gaat te rade met den Heer, die uw lot bestuurt, maar ook met uwe ouders, die uw welzijn zullen bedoelen; vergeet niet, dat het doel der zending is: het Evangelie te helpen planten in de harten van menschen, die tot nu toe in duisternis zitten; dat de zending daarom over eene groote verscheidenheid van personeel moet kunnen beschikken, en dat PAULUS geen zendeling-bisschop, maar werkman-apostel was.

Heb ik, geachte Hoorders! door deze eerste voordragt bij u de begeerte gewekt, om meer te vernemen van den merkwaardigen man, zoo zal het mij eene eer en een genoegen zijn, in eene volgende lezing, u op het tooneel zijner werkzaamheden te voeren, u hem te doen kennen in zijne algeheele zelfopoffering voor volken en stammen, die zelfs niet op den laagsten trap van beschaving stonden.

Geve God, dat wij elkander eerlang op nieuw in welstand aan deze plaats mogen ontmoeten, en dat wij onderling gedurig inniger verbonden worden, als vrienden en volgelingen van JEZUS CHRISTUS!

Januarij, 1875.

J. C. NEURDENBURG.